GÜNLÜDÜR

7/2677

-3-

202

T.C.
DEVLET BAKANI VE
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SAYI : B.02.0.001/ 02384 3 /11/**2000**
KONU :

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 24.10.2000 gün ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/2677-6971/17592 sayılı yazınız.

Van Milletvekili Maliki Ejder ARVAS'ın, Sayın Başbakanımıza tevcih ettiği ve tarafımdan cevaplandırılması tensip edilen 7/2677-6971 Esas No'lu yazılı soru önergesine verilen cevap ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Devlet BAHÇELİ
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

EK: 1 Önerge cevabı

DAĞITIM :
Gereği : TBMM Başkanlığına
Bilgi : Başbakanlığa

GÜNLÜDÜR

EK:

Van Milletvekili Sayın Maliki Ejder ARVAS'ın Yazılı Soru Önergesi Cevapları

Soru 1. Kalkınmayı gerçekleştirmek için yatırım harcamalarının illere dağılımında hangi kriterler baz alınmakta ki bu eşitsiz durum ortaya çıkmaktadır.

Cevap 1. Yıllık yatırım programları, makro dengelerle belirlenen toplam kamu yatırım ödeneklerinin, her yıl belirlenen sektörel, bölgesel ve proje bazındaki öncelikler programlarda belirtilmekte, Yatırım Programı Hazırlama Esasları Genelgesiyle kuruluşlara duyurulmakta, yatırım tekliflerini bu yönde yapmaları talep edilmektedir. Yatırım programları hazırlanırken de söz konusu öncelikler dikkate alınmaktadır. 2000 yılında da, önceki yıllarda olduğu gibi, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Kalkınmada Öncelikli Yöreler olmak üzere, geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hız kazandırıcı ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam ağırlıklı projelere öncelik verilmiştir.

Kamu yatırımları, ağırlıklı olarak altyapı yatırımları olup, genellikle birkaç ilimizi birden ilgilendirmektedir. Ayrıca, yatırımcı kuruluşlara, uygulama aşamasında esneklik sağlamak amacıyla birçok ilimizde yeralan projeler toplulaştırılmakta ve toplu ödenek tahsis edilmektedir. Bu gibi sebeplerle, kamu yatırım programı, il bazında bilgisayar ortamında tasnif edilebilen ve edilemeyip "muhtelif iller" kapsamında yeralan projelerden oluşmaktadır. Soru önergesinde belirtilen hususların, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından ilgililere yardımcı olmak üzere hazırlanan, yıllık yatırım programının il bazında tasnif edilebilen projelerin gösterildiği "Yatırımların İllere Göre Dağılımı" yayınından hareketle gündeme getirildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu yayın incelendiğinde, yatırım programlarında yeralan kamu yatırım ödeneklerinin; 1991 yılında yüzde 61'inin, 2000 yılında ise yüzde 40'ı il bazında gösterilebilen ödeneklerin iller itibariyle dağılımı dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirme sıhhatli olmayacaktır. Muhtelif iller kapsamında gösterilen bu tür yatırımların, çeşitli illerdeki yatırımlar içindeki ağırlığı ise çok fazla farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, bunları dikkate almadan, müstakilen tek bir ilde yeralan projelerin dikkate alınmasıyla yapılacak bir değerlendirme yanıltıcı olabilecektir. Belediyelere ait projelerden, sadece dış proje kredisi ile finanse edilmesi düşünülenler Yatırım Programlarında yer almaktadır. Belediyelerin çok sınırlı sayıdaki projelerinin programlarda yer alması, öz kaynaklarla finanse edilen diğer belediye projelerin ise programlarda yer almaması da, değerlendirmelerin yanıltıcı olmasına sebep olmaktadır. Kamu yatırımları, özellikleri itibariyle dışsal faydaları ön planda olan yatırımın faydalarından sadece söz konusu yatırımın yapıldığı il nüfusunun değil, bütün ülkenin yararlandığı yatırımlardır. Örneğin bir ilimiz sınırları içinde gerçekleştirilen bir enerji santralı üretiminden bütün ülke sathında yararlanılmaktadır. Örneğin, yazılı soru önergesinde belirtilen, Kahramanmaraş ilinin 2000 yılındaki 129 trilyon TL.'lık yatırımının, 107 trilyon TL.'lık kısmı, enerji sektöründeki Afşin-Elbistan Termik Santralı ve Orta Ceyhan-Menzelet II. Merhale (Kılavuzlu Barajı ve HES) projeleri ile ilgilidir. Bu tür projelerin yer tespiti ise projenin fizibilitesinin gerektirdiği şekilde yapılmaktadır. Örneğin, bir hidroelektrik santral için uygun nitelikte bir akarsuyun ve yeterli jeolojik özelliklerin olması gibi.

Soru 2. Yatırım harcamalarının eşitsiz paylaşımının bölge iller arası göçü artırması nasıl engellenecektir.

Cevap 2. Kamu yatırımlarının niteliği dolayısıyla ve yüzde 60'a yakın kısmının muhtelif iller kapsamında yer alması, il bazında yeri belirlenebilen yüzde 40'lık kısmın da büyük ölçüde faydası ülke sathına yayılan projelerden oluşması sebebiyle kamu yatırımlarının iller arasındaki paylaşımının eşitsiz olduğu şekilde bir değerlendirmenin yanıltıcı olabileceği önceki sorunun cevabında da açıklanmaya çalışılmıştı. Bölgeler ve iller arasında istenmeyen nitelikteki göçü önlemek için, kamu yatırımları dışında çeşitli mali, sosyal ve ekonomik tedbirler alınmaktadır. Kamu yatırımlarıyla ilgili olarak, göç veren illerimizdeki ekonomik ve sosyal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve bölgesel kalkınma projeleri çalışmaları yapılmaktadır.

Ayrıca, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında, tarım istihdamının azalacağı, sanayi ve hizmetler sektörü istihdamında artış olacağı vurgulanmaktadır.

Kırsal alanda yaşayanların metropollere göç etmesi yerine, nüfus tutma özelliği olan orta büyüklükteki fonksiyonel bölge merkezlerine yönlendirilmesi hususu yine 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı politikaları arasında yer almaktadır.

Bu merkezlerin özellikle altyapıya yönelik kamu yatırımlarına öncelik verilerek çarpık kentleşmeyi önlemek başlıca hedefler arasında yer almaktadır.

Soru 3. Bu eşitsiz paylaşımın daha adil olması için gerekli çalışmalar var mı? Eğer var ise nelerdir?

Cevap 3. Planlı kalkınma çabası içindeki ülkemizde, gerek planların gerekse plan amaçları doğrultusunda hazırlanan yıllık programların başlıca amaçlarından birisi bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak olup, yatırımların programlanmasında da aynı ilke göz önünde tutulmaktadır. Uygulama aşamasındaki Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), proje hazırlıkları sürdürülen Doğu Anadolu Projesi (DAP) ve Doğu Karadeniz Kalkınma Projesi (DOKAP), Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi, Yeşilırmak Havza Gelişim Projesi ile Kalkınmada Öncelikli Yöreler uygulaması ve bu yöreler için getirilen teşvik tedbirleri bu amacı gerçekleştirmeye yönelik uygulamalardır.

Uygulama aşamasında olan veya proje hazırlıkları sürdürülen bölgesel gelişme projeleri aşağıda kısaca özetlenmiştir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ (GAP)

Güneydoğu Anadolu Projesi, Fırat ve Dicle Nehirleri üzerinde yapımı öngörülen barajlar, hidroelektrik santralları (HES) ve sulama tesislerinin yanısıra tarımsal altyapı, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerin gelişmesini ve hizmetlerini kapsayan çok yönlü bir gelişme projesidir.

Toplam yatırım tutarı 32 milyar dolar olan Güneydoğu Anadolu Projesi'ne (GAP) bugüne kadar 13,9 milyar dolar tutarında bir harcama yapılmıştır. Yatırımların gerçekleşme oranı yüzde 43,3'dür. Bu harcamanın büyük bir bölümü ulusal kaynaklardan karşılanmıştır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında şimdiye kadar 11 adet baraj, (Kralkızı-Çamgazi-Kayacık Barajları 99'da bitti.), 3 adet hidroelektrik santral ve 13 adet sulama projesi tamamlanmıştır.

ZONGULDAK, BARTIN, KARABÜK BÖLGESEL GELİŞME PROJESİ

Zonguldak, Bartın ve Karabük illerini kapsayan bölgenin ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm bulmak, Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Karabük Demir-Çelik İşletmelerinin rehabilitasyonuna yardımcı olmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı'nca başlatılan "Zonguldak, Bartın, Karabük Bölgesel Gelişme Projesi" uygulamaları devam etmektedir.

Projenin finansmanı, Dünya Bankası'ndan "Özelleştirme Uygulaması ve Teknik Yardım Kredi Anlaşması" çerçevesinde Dünya Bankası hibe yardımı ile sağlanmıştır.

Hazırlanan gelişme planına göre 10 yıl sonunda 644.800.000 dolarlık kamu, 714.950.000 dolarlık özel sektör yatırımı ile tarımda 19.248, sanayide 35.697 ve hizmetler sektöründe 58.666 olmak üzere toplam 113.611 kişiye ek istihdam sağlanması öngörülmüştür.

DOĞU KARADENİZ BÖLGESEL GELİŞME PLANI (DOKAP)

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin potansiyellerini harekete geçirerek, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek ve bölge ile ülkenin diğer bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından yürütülen Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir.

DOKAP kapsamında; Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon olmak üzere Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yedi il yeralmaktadır. Plan alanı 39.361 km^2 olup, toplam bölge nüfusu 1997 yılı itibarıyla 2,9 milyondur.

Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı'nda, bölgenin ekonomik yapısını güçlendirmek ve bu yolla yeni istihdam olanakları yaratmak, gelir düzeyini yükseltmek ve bölgede sermaye birikimini sağlamak, bölgeden dışarıya göçü ve bölge içi farklılıkları azaltarak sosyal dayanışmayı teşvik etmek ve bölgenin kaynaklarını harekete geçirmek temel hedef olarak belirlenmiştir.

DOĞU ANADOLU PROJESİ (DAP)

Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak üzere bölgenin öncelikli sektörleri olan tarım ve hayvancılık başta olmak üzere tüm ekonomik ve sosyal sektörleri içerisine alan, planın mekansal boyutunu ön plana

çıkartan, bölgenin gelişme potansiyellerinden daha fazla yararlanılmasına ağırlık veren, özel kesimin bölgede gelişimini öngören ve özel sektör yatırımlarına altyapı oluşmasını amaçlayan Doğu Anadolu Projesi çalışması başlatılmıştır.

Kısaca, DAP olarak adlandırılan proje, Doğu Anadolu bölgesinde yeralan 14 il (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van) ile bölge ile homojenlik gösteren Gümüşhane ve Bayburt illerini kapsamaktadır.

Doğu Anadolu Projesi Ana Planı'nın Aralık 2000 tarihinde tamamlanması programlanmıştır.